

РОЗСТРІЛЯНА СВОБОДА СЛОВА

Журналісти — цілі
російського воєнного наступу

Фото Андрія Коваленка, АУП

Київ – 2023

Журналісти – цілі російського воєнного наступу в Україні

Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України, розв'язана 24 лютого 2022 року, жорстока, незаконна та нічим не спровокована. На цьому неодноразово наголошували представники влади й дипломатії демократичних країн світу.

Ця агресія супроводжується численними воєнними та іншими злочинами, безвідповідальною риторикою з погрозами застосувати зброю масового ураження.

Щоб приховати агресивний, злочинний характер війни проти України, вплинути на громадську думку як усередині своєї країни, так і за кордоном, Росія розгортає активну пропаганду, побудовану на тотальній брехні й перекручуванні фактів. Водночас діяльність російських владних, репресивних та військових інституцій скерована на придушення свободи слова, джерел правдивої, об'єктивної, неупередженої інформації про ситуацію в Росії та на тимчасово окупованих українських територіях.

Провідним джерелом такої інформації є журналісти.

«Важливість висвітлення збройних конфліктів у пресі неможливо переоцінити. Збираючи та поширюючи правдиву інформацію про збройні конфлікти, журналісти виконують важливу місію суспільного інтересу, – наголошує комісарка Ради Європи з прав людини Дуня Міятович у своїй заяві від 2 травня 2022 року. – Часто саме завдяки журналістам серйозні порушення прав людини, воєнні злочини та інші звірства доводяться до відома громадськості та осіб, які ухвалюють рішення. Ідучи туди, куди не ідуть інші, опитуючи людей, перевіряючи факти, дістаючи новини, вони показують нам ситуації. Іноді журналісти, які висвітлюють конфлікти, також допомагали судам

отримати важливі докази для притягнення до відповідальності воєнних злочинців. Тому їхня робота може задокументувати злочини, допомогти захистити права людини, встановити відповідальність та сприяти міжнародній солідарності».

З огляду на це, журналісти від самого початку агресії Росії проти України часто стають для російських військовиків мішенями.

Як наголошує голова Національної спілки журналістів України Сергій Томіленко, саме завдяки журналістам світ знає правду

про страхіття війни: масові вбивства й катування мирних жителів на Київщині, Харківщині, Херсонщині, варварські бомбардування Маріуполя, Волновахи, Бахмута, Херсона, Миколаєва, багатьох інших міст і сіл України.

«Російські військовики майже не приховують, що вважають українських журналістів мішенями своїх обстрілів і атак. Є численні свідчення про цілеспрямований обстріл автомобілів, маркованих написом «Преса», навмисні вбивства журналістів, які працюють поблизу лінії фронту, обстріли редакцій видань, арешти, викрадення, катування, засудження до тривалих строків ув'язнення працівників ЗМІ й громадянських журналістів, позбавлення медійників можливості вести професійну діяльність на тимчасово окупованих територіях, – наголошує Сергій Томіленко. – І це – лише безпосередня злочинна діяльність Росії проти свободи слова в Україні. Але наслідки російської агресії для української журналістики не обмежуються лише цим. Через обстріли цивільних об'єктів – населених пунктів, житлових будинків, медичних, освітніх закладів, установ культури провокуються хвилі вимушеного переселення місцевих жителів, руйнування економіки, внаслідок чого ЗМІ втрачають джерела доходу, традиційну аудиторію і змушені призупиняти або припиняти свою діяльність».

Активність Національної спілки журналістів, інших журналістських організацій України під час російсько-української війни спрямована передусім на допомогу постраждалим журналістам, мінімізацію шкоди, яку держава-агресор завдає українським медіа, а також захист свободи слова й діяльності ЗМІ в усіх передбачених міжнародним законодавством та Конституцією України формах та проявах.

СЕРГІЙ ТОМІЛЕНКО

Голова НСЖУ

ДУНЯ МІЯТОВИЧ

комісарка Ради Європи з прав людини

Російські загарбники цілеспрямовано атакують ЗМІ та цивільне населення

Із початком повномасштабної агресії Росії українські журналістки і журналісти опинилися перед багатьма викликами і загрозами не лише як мешканки й мешканці територій, що потрапили під обстріли чи окупацію, а й значною мірою – через професійну діяльність.

Від 24 лютого, станом на кінець 2022 року, окупанти вбили щонайменше 45 медійників. Доля ще декількох залишається невідомою. За верифікованими даними НСЖУ, серед загиблих – 8 журналістів, які виконували професійні обов'язки; 13 медійників – цивільних жертв; 24 представники ЗМІ, мобілізовані для захисту України у лавах Сил оборони.

Офіційне розслідування цих убивств триває. Проте вже зараз можна стверджувати, що частину журналістів, які виконували свої професійні обов'язки, розстріляли навмисне.

Так, міжнародна недержавна організація «Репортери без кордонів» установила, що українського журналіста й фотографа Максима Левіна російські військовики свідомо стратили 13 березня 2022 року поблизу села Мощун неподалік Києва. Генеральний секретар організації Крістоф Делуар зазначив, що *«аналіз фотографій з місця злочину, зроблених на місці спостережень, та вилучених речових доказів чітко вказують на страту, якій, можливо, передував допит або навіть катування»*.

Серед медійників, яких, очевидно, свідомо вбили російські військовики, є декілька іноземних журналістів. Так, 13 березня в Ірпені Київської області окупанти розстріляли журналіста,

громадянина США Брента Рено й поранили колумбійського журналіста Хуана Арредондо, які здійснювали зйомку евакуації мирних жителів. 15 березня поблизу села Горенка на Київщині розстріляно знімальну групу американського телеканалу Fox-News – убито оператора, громадянина Ірландії П'єра Закжевські та українську журналістку Олександрю Кувшинову, тяжко поранено американського медійника Бенджаміна Голла. 2 квітня в Маріуполі загинув литовський режисер і документаліст Мантас Кведаравічюс – за однією версією, під обстрілом, за другою – внаслідок тортур у полоні окупантів.

Міжнародна спільнота оцінила ці жахливі вбивства як такі, що ілюструють невибіркову та варварську природу російського нападу на громадян України».

Зафіксовано цілу низку свідомих нападів з пораненнями журналістів. Так, 6 березня на Миколаївщині російські військовики обстріляли автомобіль швейцарського журналіста Гійома Бріке. Коли марковане написами «Преса» авто

зупинилося, до пораненого журналіста підійшли російські військовики й пограбували його. *«Ця група – вбивці! Це не військовики, це путінські вбивці!»* – наголосив журналіст у коментарі НСЖУ. 19 грудня в Антонівці на Херсонщині російські військовики з лівого боку Дніпра обстріляли маркований написом «Преса» автомобіль італійських журналістів, унаслідок чого дістав поранення репортер-фрилансер Клаудіо Локателлі.

Відомо про низку свідомих атак на знімальні групи журналістів, під час яких медійникам пощастило врятуватися. Так, 2 вересня російські військовики скинули вибухівку на знімальну групу телеканалу ICTV, яка фіксувала наслідки обстрілу села Сеньківка на Чернігівщині. На щастя, журналісти не постраждали.

«Головна причина, чому журналісти для російських військовиків – мішень, у тому, що ми показуємо події такими, якими вони насправді є, а не такими, якими їх хотіли б бачити росіяни, – наголошує в коментарі НСЖУ журналіст українського «Апостроф TV» Михайло

Ця група – вбивці! Це не військовики, це путінські вбивці!

Гійом Бріке,
швейцарський журналіст

Редакція локальної газети
«Обрії Ізюмщини»
Фото: видання «Поради юриста»

Шарков, який активно висвітлює події на фронті. – *Ми нікого не агітуємо, ми просто подаємо конкретні факти: що відбувається, як, коли... Для росіян же факти не важливі, їм важливо донести до аудиторії, ніби вони прийшли в Україну нас «рятувати».*

Декілька журналістів, що виконували професійні обов'язки, загинули внаслідок невибіркових обстрілів цивільних об'єктів та автомобілів (стріляли російські військовики).

Так, 1 березня під час обстрілу київської телевежі вбито телеоператора Євгенія Сакуна. 23 березня в Києві загинула під обстрілом журналістка російського опозиційного видання «The Insider» Оксана Бауліна. А 30 травня від осколкового поранення внаслідок російського обстрілу загинув французький журналіст телеканалу BFMTV Фредерік Леклерк-Імхофф, який висвітлював евакуацію мирного населення із Северодонецька (Луганщина). Крім того, 5 березня на Київщині під час обстрілу зі стрілецької зброї поранено в спину британського журналіста Стюарта Рамзі, який, на щастя, вижив.

Цивільними жертвами злочинів російських окупантів стали вбитий на початку квітня відеоінженер чернігівського телеканалу «Дитинець» Роман Нежиборець і закатований у Бучі 13 квітня журналіст Зореслав Замойський. 29 березня в Маріуполі внаслідок тяжких умов життя померла 86-річна письменниця й журналістка Наталя Харакоз. А 78-річний маріупольський письменник і журналіст Євген Баль помер 2 квітня після кількадечного полону й катувань. Відпустивши літнього чоловіка померати вдома, російські військовики цинічно заявили, що «з ветеранами не воюють».

Жертвами варварських російських артилерійських обстрілів, ракетних атак, бомбардувань та розстрілів цивільних автомобілів стали працівники медіа та пресслужб Ділербек Шакіров, Павло Лі, Віктор Дєдов, Оксана Гайдар, Валерія Глодан, Віра Гирич, Володимир Даценко.

Напередодні нового 2023 року Росія завдала низки масованих ракетних ударів по Україні. Внаслідок одного з них 31 грудня постраждав японський журналіст Ватару Секіта, який зазнав поранення в ногу.

Жертвами російської агресії в Україні стали не лише медійники, які нині працюють у журналістиці. Національна спілка журналістів України висловлює захоплення громадянським подвигом тих працівників ЗМІ, які, залишивши до часу журналістську професію, захищають Україну в лавах Сил оборони. На жаль, станом на кінець 2022 року 24 з них загинули.

Редакція локальної газети «Обрії Ізюмщини»
Фото: видання «Поради юриста»

Розділ 2

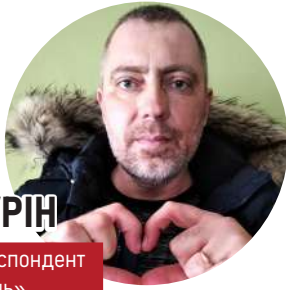
Окупанти на захоплених територіях чинять терор і викрадають журналістів

Прикладами того, що загарбники вважають журналістів, які чесно виконують свої професійні обов'язки, загрозою, є численні репресії проти медійників на окупованих територіях.

«Вільно працювати на окупованих територіях український журналіст не може, – заявила в коментарі НСЖУ журналістка телепроєкту «Ми – Україна» Анжела Слободян, яка певний час працювала в тимчасово окупованому Херсоні, але після викрадення і тримання в неволі мусила виїхати на підконтрольну українському урядові територію. – Якщо комусь удавалося це робити тривалий час, то в мене виникають питання, чи не співпрацювали такі люди з окупантами? Журналістів, які працюють і передають справді чесні новини, відстоюють свої громадянські й цивільні права, російські окупанти вважають небезпечними».

Анжелу Слободян упродовж 30 днів тримали в душній камері херсонського ІТТ, де не було вентиляції, елементарних санітарно-гігієнічних умов, нормального харчування. Вона відчувала психологічний тиск, із сусідніх приміщень часто чула крики людей, яких катували.

Відомий херсонський кореспондент газети «Новий день» Олег Батурін провів у полоні вісім днів. Його били, принижували, йому погрожували, кілька днів майже не давали їсти і пити.

ОЛЕГ БАТУРІН

херсонський кореспондент газети «Новий день»

Вони хотіли зламати, розтоптати. «Показати, що буде з кожним журналістом: тебе роздавлять, тебе вб'ють», – розповів Олег Батурін. Він вважає, що всім журналістам, які опинилися на тимчасово окупованій території, слід звідти виїхати. «Залишатися там небезпечно. Це може наразити на серйозний ризик і вас, і ваших близьких», – наголошує в коментарі НСЖУ Олег Батурін.

Певний час перебували в окупації, але й далі працювали на своєму інформаційному фронті головний редактор великописарівської газети «Ворскла» Олексій Пасюга зі Сумщини, херсонська тележурналістка Валентина Федорчук, головна редакторка газети «Приазовський рабочий» Олена Калайтан з Маріуполя, головна редакторка онлайн-видання «Кавун.City» Євгенія Вірлич із Херсона, колектив херсонської газети «Новий день», головна редакторка видання «Червоний промінь» і сайту «Нижні Сірогози.City» Віта Копенко та інші. Усі вони свідчать про полювання окупаційної влади на працівників ЗМІ.

Помешкання журналістів на тимчасово окупованих територіях обшукують, вилучають ноутбуки, планшети, мобільні телефони. Коли окупанти не застали вдома журналіста Костянтина Риженка, то арештували його молодшого брата. Більшість журналістів не живе у власних квартирах – переховуються у знайомих.

Окупанти пропонують журналістам або замовкнути, або стати місцевими пропагандистами. Обурливий приклад тиску – випадок у Мелітополі: невдовзі після здобуття міста росіяни під час обшуку помешкання взяли як заручника 75-річного батька головної редакторки місцевого онлайн-видання «РІА-Мелітополь» Світлани Залізецької. Літню людину «кинули на підвал», після чого зателефонували дочці й запропонували обміняти батька на її покаяння та співпрацю.

Силою й погрозами окупанти примушували до співпраці бердянського журналіста Сергія Старушка, мелітопольських журналісток Євгенію Борян, Юлію Ольховську, Любов Чайку, видавця Михайла Кумка.

Викрали й тримали в неволі журналістку з Каховки Жанну Кисельову, журналістку з Бердянська Вікторію Рощину, журналіста з Нової Каховки Олександра Гунька, телевізійника з Херсона Олексія Воронцова, журналісток з Луганщини Марину Животкову й Вікторію Кайдаш, журналістку з Волновахи Лідію Тараш.

Журналіста, громадського активіста, керівника ГО «Каховський плацдарм» Сергія Цигіпу, викраденого в Новій Каховці, станом на кінець 2022 року тримали в СІЗО тимчасово окупованого Сімферополя за звинуваченням у «шпигунстві».

Упродовж восьми років окупаційна влада в Криму звела нанівець діяльність професійних незалежних медіа. Отож висвітлення ситуації на півострові довелося взяти на себе громадянським журналістам.

На тлі репресивних дій з'явилися ми, – каже кримська громадянська журналістка і правозахисниця Лутфіє Зудієва. – Ми відчували вакуум інформації, на додаток багато з тих, хто нині репресований, ізольований та ув'язнений – це наші колеги, друзі, родичі, і ми багато часу проводили під судами як слухачі. Ми розуміли, що повинні знайти спосіб, як допомогти цим людям, як висвітлити їхні історії.

Наразі в Криму репресовано 15 місцевих журналістів: двох професійних (це Владислав Єсипенко і Олексій Бессарабов), одного громадського діяча – досвідченого журналіста, заступника голови Меджлису кримськотатарського народу Нарімана Джеліяла, і 12 громадських журналістів. Їхні імена: Амет Сулейманов, Марлен Асанов, Осман Аріфмететов, Ремзі Бекіров, Руслан Сулейманов, Рустем Шейхалієв, Сервер Мустафаєв, Сейран Салієв, Тимур Ібрагімов, Асан Ахтемов, Ірина Данилович, Вілен Темер'янов.

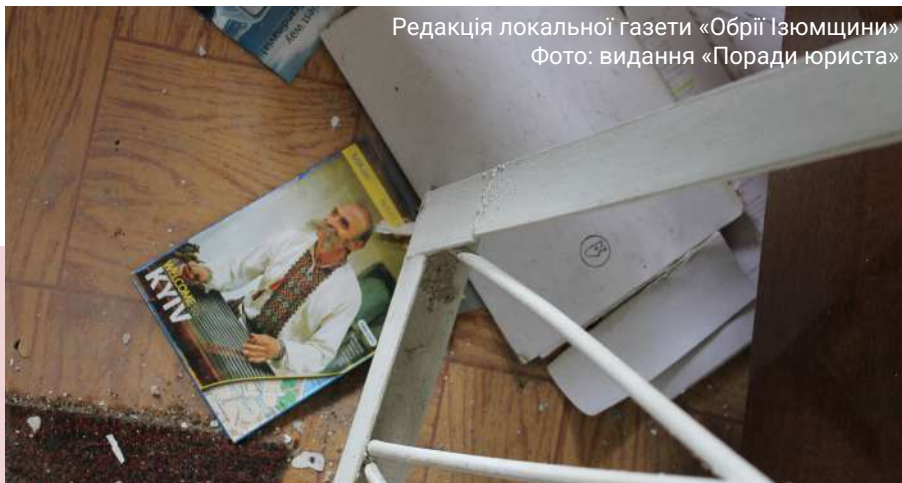
Є дані й про інші випадки насильства щодо журналістів на окупованій території, про які можна буде говорити після деокупації всіх українських територій.

ЛУТФІЄ ЗУДІЄВА

кримська громадянська журналістка і правозахисниця

Російські військовики знищують майно і змушують журналістів ставати переселенцями

Редакція локальної газети «Обрії Ізюмщини»
Фото: видання «Поради юриста»

Національній спільці журналістів відомі численні випадки злочинів російських окупантів не лише проти життя та здоров'я журналістів, а й проти майна редакцій ЗМІ.

Так, 8 березня 2022 року в Пологах Запорізької області повністю знищили редакцію місцевої газети «Пологівські вісті». «На першому поверсі будинку була друкарня з великим запасом паперу, на другому – наша редакція. Коли на початку березня в будинок влучив снаряд, запас паперу додав полум'ю нищівної потужності, і в одну мить редакція втратила все! – розповіла виданню «МІГ» головна редакторка Ірина Лісова. – Перед війною ми зробили в редакції ремонт, поміняли проводку, встановили в кожний кабінет кондиționери, нові меблі, комп'ютерну техніку. Тепер усе це знищене: згоріли стіни, меблі, комп'ютери, фотоапарати,

диктофони і все інше, що було в приміщеннях. Головне – згорів архів «Пологівських вістей» з 1946 року».

18 вересня 2022 р. внаслідок російського обстрілу центральної частини Нікополя постраждала редакція місцевої газети «Південна зоря». Унаслідок обстрілу в кімнаті, де розміщено редакцію, розбито вікно. «Добре, що в нас – лише одне вікно», – каже головна редакторка видання Інна Швидка.

22 вересня 2022 р. внаслідок ракетного удару, завданого російськими окупантами по Запоріжжю, пошкоджено об'єкти на території Запорізької філії «Суспільного».

Відомі випадки, коли через обстріли редакції ЗМІ постраждали не один раз. Обґрунтованими можуть бути припущення щодо навмисного обстрілу таких редакцій. Так, офіс газети «Зоря» у Золочеві

Богодухівського району Харківської області обстріляли на початку квітня й у середині липня.

«Ми тільки закінчили ремонт після першого обстрілу. Тепер розуміємо, що поспішили, – каже в коментарі НСЖУ головний редактор «Зорі» Василь Мірошник. – Нам знов винесло вікна, і тепер ми вирішили просто забити їх фанерою. Також знесло дах, винесло броньовані двері... Двері замінили, дах перекрыли старим шифером, знятим з гаража. Ми переконані, що стріляють спеціально по редакції, хоча ми там і не працюємо – немає світла. Сусіди побоюються жити поруч із нами, і дехто вже з'їхав...»

На територіях, тимчасово окупованих ворогом, пограбування і знищення редакційного майна – звичайна справа.

«Приміщення редакції стояло без вікон, без дверей, розграбоване, – розповів про те, яким побачили після звільнення Ізюма свій офіс працівники газети «Обрії Ізюмщини», головний редактор видання, секретар НСЖУ Костянтин Григоренко. – Я зрозумів, що там жили окупанти. У наших гаражах, де ми зберігали автотранспорт, був склад їхніх боєприпасів. Бачити все це було страшенно боляче, але я знаю, що ми все відбудуємо».

Пограбованою побачив свою редакцію і керівник газети «Вісник Снігурівщини» (Миколаївська область) Ігор Новіков. Приміщення перетворено на пустку, вікна вибито, редакційний автомобіль – викрадено.

В Іванкові на Київщині російські окупанти, вдершись до редакції газети «Трибуна праці» через вікна, розікрали майно, а що не змогли винести – розтрощили, розповів головний редактор Павло Смовж.

Зафіксовано також крадіжки газетного паперу в друкарнях, які опинилися на тимчасово окупованих територіях. Так, окупанти вкрали папір у друкарнях Херсона й Балаклі.

Зазіхали не лише на редакційне майно, а й на редакційні бренди. Здебільшого це стосується місцевих і обласних видань, які

мають історію в багато десятиліть, авторитет і повагу аудиторії. Зокрема, повідомлялося про поширення на окупованих територіях фальшивих газет «Наше слово» (Волноваха), «Заря» (Лиман), «Надднепрянская правда» (Херсон), «Приазовский рабочий» (Маріуполь).

«У своєму виданні окупаційна влада привласнила не тільки назву газети «Наше слово», а й шрифти назви, стиль верстки першої сторінки газети та навіть синій колір назви, який ми використовували на сайті й на сторінці газети у фейсбуці, – твердить у листі до НСЖУ головна редакторка газети Лідія Тараш. – Зазначаємо, що жоден член колективу нашого підприємства не має стосунку до випуску цієї газети».

На непричетності своїх працівників до видання фальсифікованих газет наголосили керівники й інших видань.

Унаслідок російської агресії знищується майно не лише редакцій, а й особисте майно журналістів. Так, через варварські обстріли населених пунктів постраждали помешкання журналістки видання «Апостолівські новини» (Дніпропетровщина) Вікторії Михальченко, ветеранів журналістики – жительок Апостолового Олександри Кравченко та Марганця Світлани Сулаєвої, редактора «Вісника Снігурівщини» Ігоря Новікова, редакторки «Пологівських вістей» Ірини

ОЛЕНА КАЛАЙТАН

головна редакторка газети «Приазовський робочий», голова Донецької обласної організації НСЖУ

Лісової, журналістки газети «Ворскла» з Великої Писарівки Оксани Ковальової та багатьох інших.

Вибухом російської ракети вщент знищено квартиру головного редактора лиманської «Зорі» Олександра Пасічника.

Потік переселенців, спричинений російською агресією, жорсткістю окупантів до патріотично настроєних українців, знищенням помешкань і робочих місць жителів України, охопив і медійників. Центри журналістської солідарності НСЖУ прихистили десятки таких людей.

Чимало журналістів після 24 лютого 2022 року мусили рятуватися від війни вдруге. Наприклад, Марина Курапцева з початком війни 2014 року разом із рідними виїхала з Єнакієвого Донецької області в Бородянку, що на Київщині, а в березні 2022 року їй знову довелося залишати свій дім. Юлія Сабаєва, що жила в Кадіївці на Луганщині, з початком бойових дій 2014 року переїхала з родиною в Рубіжне, але в лютому 2022 року їм знову довелося евакуюватися – тепер на Кіровоградщину.

Як наголошує головна редакторка газети «Приазовський робочий», голова Донецької обласної організації НСЖУ Олена Калайтан, перехід людини у статус вимушеного переселенця – це не лише втрата житла, майна, стабільного життя та місця роботи, а й серйозний стрес, який впливає на здоров'я і психіку людини.

У перші дні ми почали сильно хворіти, – розповіла Олена Калайтан Укрінформу. – Організм наче розслабився і “збирав” усі віруси. Нічого не хотілося. Навіть необхідних речей не купували. Ми, переселенці, постійно живемо з думкою, що треба буде їхати далі, а тому багато речей не потрібно. Оце відчуття тимчасовості ніби переслідує нас, бо ми всі мріємо повернутися додому».

Дехто з журналістів через війну втратив роботу в медіа й навіть мусив змінити вид діяльності, аби вижити самому й забезпечувати сім'ю.

Редакція локальної газети «Обрії Ізюмщини»
Фото: видання «Поради юриста»

Розділ 4

Російська агресія руйнує економіку ЗМІ

Економічна криза, спричинена російсько-українською війною, істотно вдарила по засобах масової інформації в Україні, навіть у регіонах, віддалених від фронту. Уже в перші два місяці війни понад 74% ЗМІ відчували брак коштів для дальшої роботи, 90% редакцій втратили доходи від реклами, чверть журналістів місцевих медіа працювали без зарплат.

«Наша галузь, яка мала багато викликів і до війни, нині потрапила у значно складнішу ситуацію, – наголошує голова НСЖУ Сергій Томіленко. – Нині шукаємо шляхи виживання не лише для галузі, яка об'єднує велику кількість громадян. За кожною редакцією – тисячі й тисячі українців, які реалізують своє право на доступ до інформації. Галузева проблема – це проблема інформаційного захисту України».

У липні стало відомо про закриття компанії «Медіа Група Україна» та інших медіа, підконтрольних інвестиційній групі Рината Ахметова «Систем Кепітал Менеджмент». Хоча топменеджери

групи пов'язують це рішення з ухваленням закону про «деолігархізацію», не можна не розуміти істотного впливу економічних чинників на закриття згаданих ЗМІ. Як наслідок, роботу втратили не лише працівники потужних медіа, а й журналісти багатьох менших ЗМІ, серед них і маріупольських, яким раніше створили робочі місця на підконтрольній Україні території.

Великого удару завдала економічна криза й по місцевій та регіональній пресі, яка пройшла процедуру роздержавлення. Моніторинг діяльності цих ЗМІ, який проводить Національна спілка журналістів України, свідчить про вкрай важкий економічний стан більшості таких медіа. Майже повна відсутність рекламного ринку, розмивання читачької аудиторії внаслідок від'їзду багатьох передплатників за кордон, різке подорожчання паперу та друкарських послуг, нестабільність роботи пошти, а також укрупнення районів і брак підтримки від органів влади й місцевого самоврядування ставлять друковані ЗМІ на межу виживання. Лише одиниці можна вважати економічно благополучними, решта або вже припинили друк, або виживають коштом скорочення штату до мінімуму, не виплати заробітних плат тим, хто залишився.

Показова доля газети «Трибуна праці» з Іванкова Київської області, друк якої завдяки іноземній допомозі після деокупації міста було

відновлено, але довелося припинити наприкінці червня через фінансову скруту. «Наразі економічна ситуація редакції така, що далі випускати газету немає жодної можливості... Тому (сподіваюсь, що тимчасово) я її припинив видавати своє дітище, яке плевав останні 37 років», – сказав у коментарі НСЖУ головний редактор Павло Сможж.

9 листопада, в День української писемності та мови, побачив світ останній номер газети «Козельщинські вісті», що 92 роки виходила в смт Козельщина на Полтавщині. Саме в цій газеті в 1933–1934 роках розпочинав свою творчу діяльність класик української літератури Олесь Гончар. Також тут працював український літератор і дослідник Голодомору Олесь Воля.

«Останні шість місяців редакція трималася на голому ентузіазмі, – твердить головна редакторка газети Надія Литвин. – Минулої зими доводилося працювати в холоді, із затримками зарплати; але ми намагалися (за винятком півтора місячної перерви на початку війни) регулярно випускати газету, існуючи виключно на пожертви небайдужих друзів із-за кордону та місцевих підприємців. Зараз усі пожертви закінчилися, більше жодних надходжень не передбачається... Останнім часом видавати газету було дуже важко... Немає для кого працювати. Пишеш, наче в пустоту – не знаєш, прийде газета до когось чи ні. Ми довго борсалися... але нас добили. Я втомилася від боротьби за виживання газети. Така боротьба дуже виснажує, та ще й під час війни».

Перші шпальти газет, які за підтримки НСЖУ та її міжнародних партнерів відновили свій вихід на деокупованих територіях

Підсумок

НСЖУ та іноземні партнери – на захисті українських медіа

«Журналістику в світі визнано необхідною для демократії. А нинішня воєнна ситуація в Україні показує, що фахові журналісти поширюють інформацію, яка своєю чергою дає людям можливість ухвалювати правильні рішення», – таку заяву виконавча директорка Центру громадянських свобод, який цьогоріч став лавреатом Нобелівської премії миру, Олександра Романцова зробила під час вебінару «Фіксація та реагування на випадки порушення прав журналістів під час війни», який НСЖУ провела 27 жовтня 2022 року спільно з ініціативою «Трибунал для Путіна».

Саме завдяки журналістам світ знає правду про страхіття війни. Тому захист журналістів в умовах війни – це не лише корпоративне питання працівників ЗМІ, а важливе завдання на підтримку свободи слова, демократії та суспільного добробуту у світі та в Україні зокрема. З огляду на це Національна спілка журналістів України активно підтримує зусилля Міжнародної та Європейської федерації журналістів щодо ухвалення ООН Конвенції про безпеку та незалежність журналістів та інших медіапрофесіоналів. Зокрема, в проекті цього документа наголошено, що держави-учасниці збройного конфлікту мають поважати професійну незалежність і права журналістів та інших медійних працівників.

Держави-учасниці збройного конфлікту зобов'язуються створити на законодавчому рівні й забезпечувати імплементацію безпечного та сприятливого середовища для того, щоб журналісти й інші працівники ЗМІ могли виконувати свою роботу без неправомірного втручання третіх сторін. Усі сторони збройного конфлікту повинні робити все можливе, щоб запобігти порушенням міжнародного гуманітарного права, спрямованим проти журналістів та інших працівників ЗМІ.

За підтримки міжнародних партнерів НСЖУ розгорнула в Україні мережу Центрів журналістської солідарності, де можуть знайти прихисток, підтримку й допомогу журналісти, що мусили стати внутрішньо переміщеними особами. Крім надання матеріальної та технічної допомоги, Центри проводять для журналістів тренінги з питань безпеки, цифровізації ЗМІ

тощо. Наразі невеликі офіси Центрів журналістської солідарності діють у шести містах України – Києві, Львові, Івано-Франківську, Чернівцях, Дніпрі та Запоріжжі. Їхнє ключове завдання – допомагати колегам у біді задля того, щоб якомога більше медійників залишалися у своїй професії.

НСЖУ як найбільша журналістська організація щодня на зв'язку з колегами та редакціями. НСЖУ співпрацює з Міжнародною та Європейською федераціями журналістів, американським Комітетом захисту журналістів, штаб-квартирою ЮНЕСКО щодо фіксації злочинів проти журналістів.

Спілка ініціює створення спеціального трибуналу й покарання Росії за вбивства

медійників в Україні. НСЖУ також вимагає, щоб до відповідальності притягнули російських пропагандистів, які розпалюють серед своєї аудиторії ворожнечу й ненависть до України та демократичних країн.

За підтримки шведської правозахисної організації Civil Rights Defenders команда Національної спілки журналістів України підготувала цикл матеріалів «Журналісти важливі. Історії життя та роботи в умовах війни». Загалом зібрали свідчення понад 100 колег із різних регіонів України. Результатом стали десятки відеосюжетів та скайп-розмов із текстовим супроводом, які НСЖУ публікує на своєму сайті та YouTube-каналі. Більшість історій – це розповіді журналістів та журналісток локальних медіа, на діяльність яких дуже суттєво вплинула війна, але які, попри все, намагаються вижити і працювати за фахом. Інші історії – це долі колег, які працювали в національних інформгентствах, телеканалах, у пресслужбах органів місцевого самоврядування тощо.

Часто локальні медіа є для мешканців і мешканок громад, віддалених сіл єдиним джерелом інформації. Особливо очевидним це стає, коли Сили оборони України звільняють території, і редакції за сприяння НСЖУ та підтримки іноземних донорів відновлюють випуск газет. Наразі відновлено випуск 15 друкованих медіа.

«Уявіть відчуття людей, коли вони отримали свою українську газету після піврічної щоденної масованої російської пропаганди! Для таких людей інформація про те, що справді відбувається в Україні, часто стає справжнім шоком, адже повністю перевертає уявлення про хід війни», – каже керівник видання «Обрії Ізюмщини» Костянтин Григоренко.

А головний редактор лиманської «Зорі» Олександр Пасічник пригадує, що люди, отримавши газету «буквально цілували її», адже пів року жили майже без жодної правдивої інформації. «Дехто

з них у часи окупації ловив мобільний зв'язок, піднімаючись кудись на дев'ятий поверх, і звідти телефонував мені: «Розкажіть, що в Україні робиться...», – згадує журналіст.

Отримавши свіжий номер локальної газети, десятки читачів телефонували редакторам із подякою.

«У перші тижні та місяці війни Спілка залучала допомогу міжнародних партнерів, щоб задовольнити першочергові потреби, з якими зіткнулися журналісти – це захисне спорядження, обладнання, матеріальна допомога, допомога в релокації видань, – каже голова НСЖУ Сергій Томіленко. – Нині ж ми розуміємо, що історії журналістів – це важливі свідчення, які повинен знати світ – міжнародні журналістські та правозахисні організації. Тому активно над цим працюємо. Журналіст – не мішень! Журналісти – важливі! Важливі тому, що важлива правда, яка без журналістів і засобів масової інформації залишається прихованою від людей. Право на журналістську професію має бути забезпечене навіть під час війни!»

Додаток

Медійники, які загинули в Україні після повномасштабного російського вторгнення 24 лютого 2022 року

Станом на 20 грудня 2022 року.

Цивільні журналісти, які загинули під час виконання професійних обов'язків

Євгеній Сакун

український фотокореспондент видання «LIVE» і кореспондент EFE, загинув унаслідок ракетного обстрілу Київської телевежі 1 березня 2022 року.

Ентоні Рено Brent

американський журналіст, колишній кореспондент «The New York Times», репортер «Time», документаліст, лавреат премії Пібоді, застрелений російськими солдатами на блокпосту в Ірпені 13 березня 2022 року.

П'єр Закжевські

ірландський фотожурналіст «Fox News», загинув 14 березня 2022 року разом з Олександром Кувшиновою, коли їхній автомобіль потрапив під обстріл у с. Горенка Київської області.

Олександра Кувшинова

українська журналістка, фіксерка, продюсерка «Fox News», загинула 14 березня 2022 року разом із П'єром Закжевські, коли їхній автомобіль потрапив під обстріл у с. Горенка Київської області.

Оксана Бауліна

російська журналістка видання «The Insider», активістка Фонду боротьби з корупцією Олексія Навального, загинула 23 березня 2022 року під російським обстрілом Києва.

Максим Левін

український фотожурналіст, кореспондент LB.ua та інших видань, зник безвісти 13 березня 2022 року, знайдений мертвим біля с. Гута-Межигірська Київської області 1 квітня 2022 року. Розслідування «Репортерів без кордонів» показало, що його катували і стратили.

Мантас Кведаравічюс

литовський режисер і документаліст, убитий 2 квітня 2022 року під час спроби покинути місто Маріуполь, життя якого він документував упродовж багатьох років.

Фредерік Леклерк-Імхофф

французький журналіст телеканалу BFMTV, загинув від осколкового поранення 30 травня 2022 року внаслідок російського обстрілу, коли висвітлював евакуацію мирного населення з м. Северодонецьк (Луганщина).

Журналісти — цивільні жертви (обставини смерті розслідуються)

Ділербек Шакіров

український журналіст інформаційного щотижневика «Навколо тебе», член Благодійного фонду «Дім надії», розстріляний з автоматичної зброї 26 лютого в Зеленівці Херсонської області.

Ігор Гуденко

український фотограф, відеоблогер, зник у Харкові 26 лютого 2022 року під час обстрілу, його тіло знайдено 27 лютого 2022 року. Відповідно до висновку лікарів, його смерть – не насильницька.

Павло Лі

український актор, ведучий телеканалу «Дом», волонтер, застрелений 6 березня 2022 року в Ірпені Київської області російськими військовиками.

Віктор Дєдов

український оператор телеканалу «Сигма», загинув 11 березня 2022 року в Маріуполі внаслідок обстрілу будинку.

Гайдар Оксана

(«Руда Пані»), українська журналістка, блогерка, загинула під час російського артобстрілу села Шевченкове Броварського району на Київщині між 11 і 12 березня 2022 року.

Лілія Гумянова

українська журналістка, викладачка журналістики та завідувачка художнього відділу Лівобережного районного будинку дитячої та юнацької творчості, загинула 19 березня 2022 року внаслідок російських обстрілів Маріуполя.

Наталя Харакоз

українська журналістка, письменниця (писала грецькою та російською мовами), загинула внаслідок російських бомбардувань Маріуполя 29 березня 2022 року.

Євген Баль

український журналіст, письменник, ветеран радянського підводного флоту, волонтер, помер 2 квітня 2022 року після катувань від російських військовиків у Маріуполі

Роман Нежиборець

український медійник, відеоінженер чернігівського каналу «Дитинець», убитий в с. Ягідне біля Чернігова на початку квітня 2022 року.

Зореслав Замойський

український журналіст видань «Громада Приірпіння» та «Інформаційний портал», його тіло з ознаками насильницької смерті знайшли 13 квітня 2022 року в Бучі Київської області.

Валерія Глодан

випускниця факультету журналістики Одеського національного університету ім. Мечникова, перебувала в декретній відпустці, загинула разом з матір'ю і 3-місячною донькою 23 квітня 2022 року внаслідок ракетного обстрілу Одеси.

Віра Гирич

українська журналістка, продюсерка «Радіо Свобода», загинула внаслідок російського обстрілу Києва 28 квітня 2022 року.

Володимир Даценко

український громадський діяч, волонтер, військовослужбовець «Айдару», журналіст видання «Дорожній контроль Вінниця», загинув 14 липня 2022 року під час ракетного обстрілу Вінниці.

Журналістська спільнота схилиє голови перед світлою пам'яттю також 24 медійників, які загинули, захищаючи Батьківщину зі зброєю в руках, будучи мобілізованими в лави Сил оборони України.

ПРОЄКТ «ІСТОРІЇ ЖИТТЯ ТА РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ»

Скануйте
QR-код,
щоб читати
історії на
сайті

Скануйте
QR-код, щоб
дивитися
історії на
YouTube

Автори тексту:
Максим Степанов, керівник сайту НСЖУ,
кандидат історичних наук

Богдана Стельмах, координаторка
Центру журналістської солідарності
НСЖУ у Львові